

ტერენტი გრანელის პოეტური ლექსიკა (ლინგვისტური ანალიზი)

სანაია ფერიდე

ფილოლოგიის დოქტორი

<https://doi.org/10.52340/tuw.2023.01.36.15>

აბსტრაქტი. სტატიაში განხილულია ტერენტი გრანელის პოეტური ლექსიკა. ჩვენი მიზანია ვაჩვენოთ, მწერალი რომელი ლექსიკური ერთეულებით ამდიდრებს ქართული სალიტერატურო ენის ლექსიკურ მარაგს.

წინამდებარე ნაშრომი ეფუძნება დაკვირვების, აღწერისა და განმარტების მეთოდებს. საანალიზო მასალად გამოყენებულია ტერენტი გრანელის როგორც ლექსები, ასევე პუბლისცისტური წერილები, სალიტერატურო და პირადი წერილები.

საკვანძო სიტყვები. ტერენტი გრანელი, ლექსიკა, პოეზია, ლინგვისტიკა.

ქართული სამწერლობო ენის მრავალფეროვნებას განაპირობებს მუდმივ ცვალებადობის უწყვეტი პროცესი. ლიტერატურული ლექსიკა რამდენადმე განსხვავდება ჩვეულებრივი მეტყველებისგან. ლექსში გამოხატული ძირითადი მნიშვნელობის თავისებურებათა შესწავლით შეიძლება განისაზღვროს სტილის სემანტიკური კომპონენტები. ლექსებს სპეციფიკური სინტაქსური სტრუქტურა ახასიათებს. ამ მხრივ საინტერესო შინაარსით გამოირჩევა ტერენტი გრანელის შემოქმედება.

ვიდრე ტერენტი გრანელის შემოქმედების ლექსიკურ თავისებურებებს გავაანალიზებთ, მოკლედ წარმოგიდგინთ, ვინ იყო ტერენტი გრანელი და რა გზა გაიარა პოეტმა.

ტერენტი გრანელი (კვირკველია) XX საუკუნის ქართველი მოდერნისტი პოეტია. როგორც ცნობლია, ტერენტი გრანელის ნამდვილი გვარი იყო კვირკველია, ხოლო „გრანელი“ ფსევდონიმით 1919 წლიდან იბეჭდებოდა. მართალია, იმ პერიოდში განსაკუთრებით ძლიერი იყო სიმბოლიზმის გავლენა, თუმცა ტერენტი გრანელისთვის უცხოა სიმბოლიზმისთვის დამახასიათებელი ხელოვნურობა. იგი არასდროს ყოფილა რომელიმე ლიტერატურული დაჯგუფების წევრი.

პოეტის დების (მაშო და ზოზია კვირკველიები) გადმოცემით, ფსევდონიმის არჩევას საფუძვლად დაედო ლათინური სიტყვა „გრანუმ“, რაც მარცვალს ნიშნავს. ეს სიტყვა პოეტს გადატანითი მნიშვნელობით აურჩევია: „მეც პატარა, ობოლი მარცვალი, სამყაროს უმცირესი ნაწილი ვარო“ [გრანელი, 1972:172].

სხვა მოსაზრებით, ტერენტი გრანელი ეტრფოდა „აბესალომ და ეთერის“ ოპერაში მარეხის როლის შემსრულებელ იტალიელ ქალს, გვარად გრანელს და მისი სიყვარულით აურჩევია ეს ფსევდონიმი (ს. ჭილაიასა და თ. ვერულავას ჩანაწერები). ი. კვარაცხელიას მოგონების მიხედვით კი ირკვევა, რომ პოეტმა „გრანელი“ ფსევდონიმი აიღო ტოპონიმ გაგრისა და ქალის სახელის – ნელის შეერთებით (გაგრა-

ნელი-გაგრაანელი-გრანელი). ეს მოსაზრება ნაკლებად სარწმუნო ცნობად შეიძლება ჩაითვალოს.

ტერენტი გრანელის მეგობრის პოეტ კ. გაჩეჩილაძის („კონნე სპერელი“) თანახმად, „გრანელი“ წარმოშობილი უნდა იყოს სიტყვისაგან: გრაალელი (გრაანელი – გრანელი). „...ვფიქრობ, რომ ეს სიტყვა უნდა იყოს „გრაალელი“-სგან წარმომდგარი, რაც რელიგიურ-მისტიკურ საწყისზე მიგვანიშნებს“ [ქადაგიძე, 2003:12]. უნდა აღინიშნოს, რომ არაერთმა მკვლევარმა გაიზიარა ეს მოსაზრება.

ტერენტი გრანელმა თავისი 20-წლიანი შემოქმედებითი მოღვაწეობის განმავლობაში 300-მდე ლექსი დაწერა. სიცოცხლეში რამდენიმე პოეტური კრებული გამოსცა: „პანაშვიდები“ (1920), „სამგლოვიარო ხაზები“ (1921), „სულიდან საფლავები“ (1922), „Memento mori“ (1924), „ლექსები“ (1926).

1947 წელს პოეტის დამ მარია კვიციანიამ საქართველოს ლიტერატურის მუზეუმს გადასცა გრანელის ხელნაწერები. სწორედ აღნიშნული საარქივო მასალების საფუძველზე ტერენტი გრანელის ლექსების კრებული 1961 წელს გამოიცა ელიზბარ უბილავას მიერ. გარდა ამისა, ლერი ალიმონაკმა ტერენტი გრანელზე დაწერა რომანი „კვირის წირვები“ და კიდევ რამდენიმე კრებული.

როგორც ცნობილია, „მემენტო მორისა“ და „ლექსების“ ბოლო გვერდზე მოცემულია სარეკლამო ცნობა, რომ ტერენტი გრანელს მზად ჰქონდა ლექსების სამი კრებული („პოეზია პლანეტების“, „მარადისობის ლაქვარდები“, „რჩეული“), თუმცა არც ერთი მათგანი არ დაბეჭდილა პოეტის სიცოცხლეში. ისინი დღემდე დაკარგულად ითვლება.

პოეტი მწვავედ განიცდიდა საქართველოს გასაბჭოებას, დამოუკიდებლობის დაკარგვას. ცნობილია მისი დამოკიდებულება ბოლშევიკების მიმართ. 1930 წელს ჯანმრთელი პოეტი ბოლშევიკებმა იძულებით მოათავსეს სურამის ფსიქიატრიულ სავაადმყოფოში, საიდანაც გაიქცა და იმალებოდა. უპატრონობისგან დაბეჩავებული „არამიანცის“ სავაადმყოფოში 37 წლის ასაკში გარდაიცვალა (1934 წელს).

შეიძლება ითქვას, რომ ტერენტი გრანელის პოეზიაში უმთავრესად სიკვდილისა და მარტოსულობის თემები დომინირებს.

ნებისმიერი ენობრივი ერთეული განხილულ უნდა იყოს კონტექსტში. ლექსიკური მნიშვნელობის გაგება, როგორც ნიშნის (აღმნიშვნელის) მიმართებისა ცნებასთან (აღსანიშნთან), ფერდინანდ დე სოსიურის მოძღვრებაში იღებს სათავეს. პოეტური ლექსიკის ანალიზისას ნაყოფიერი ჩანს სემანტიკური ნიშნადობის იმგვარი განმარტება, რომელიც ფ. სოსიურის იდეებიდან მომდინარეობს, რომლის თანახმად, შინაარსობრივი ნიშნადობანი მნიშვნელობის სტრუქტურული კომპონენტებია, რომლებიც მის სტატუსს ადგენენ ენის სემანტიკურ სისტემაში (პარადიგმებში, სინტაგმებში და ა.შ.). ისევე, როგორც მნიშვნელობები, ისინიც ასახავენ ობიექტური სინამდვილის რეალიებს, ე.ი. შეპირობებული არიან მათ მიერ დასახელებული საგნების ბუნებითა და თვისებებით. მაგრამ მნიშვნელობათაგან განსხვავებით, სემანტიკური ნიშნადობები ჩვენს ცნობიერებაში (და ქვეცნობიერებაში) უფრო ავტომატიზებულია და მათ ცოდნას უფრო ინტუიციური ხასიათი აქვს, ვიდრე ცნობიერი [ომიაძე, 1998].

ტრადიციულ პოეტურ ლექსიკაში იგულისხმება შედარებით უცვლელი ერთობლიობა ემოციური, ამაღლებული, ექსპრესიული სიტყვებისა, რომლებიც მუდმივად გამოიყენება პოეზიაში და რომელთა სემანტიკური ტრანსფორმაციების თავისებურებებაც, თუნდაც, მნიშვნელობის გაფართოება-დავიწროება. დროთა განმავლობაში ზოგი ერთეული ძველდება და პასიურ ლექსიკაში გადადის – ჩაეშვება ენის ისტორიაში. ტრადიციული პოეტური ლექსიკა იყოფა შემდეგ სემანტიკურ ჯგუფებად: მცენარეთა, ფრინველთა და ცხოველთა სახელები, ბუნების მოვლენები (ჭექა-ქუხილი, წვიმა, თოვლი), წელიწადის დროები, ძვირფასეულობა... რაც მთავარია, ადამიანის გამოვლენა სხვადასხვა პარამეტრით – გული, მზერა, სხეული, გრძობები, განცდები... [ჯიქია, 2015].

ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში გვხვდება მცენარეთა აღმნიშვნელი სახელები: **კვიპაროსი, ტყემალი, ვარდია, ია, მიმოზები, აკაცია, ნუში, მაგნოლია.**

„და ირგვლივ სურნელია აყვავებული ტყემლის“ („მისტერია“); „დგას ფანჯარასთან ეს აკაცია“ („მთვარე ფანჯარასთან“).

ცხოველთა და ფრინველთა სახელები: **ყორანი, ყვავი, თუთიყუში, პეპელა, მერცხალი, შაშვი, მტრედი, ძროხა, ძაღლი...**

„ბაღში დაფრინავს ორი პეპელა / და ახლა ირგვლივ სხვა სიჩუმეა“ („სასახლის ბაღში“); „დანამულია ეზო, ყანები, / იქვე დგას ძროხა, იქვე ძაღლია“ (ქალაქიდან სოფელი“); „გაზაფხულია და ახლა გესმის ახლო ეზოდან შაშვის გალობა“ („ქალი, რომლიც ცხოვრობს ეკლესიის ეზოში“).

წელიწადის დროები: „გაზაფხულის საღამოა მშვიდი“ („გაზაფხულის საღამო“); „ქვეყანას დამე ფარავს სრულიად, ქრის თეთრი ფიფქი და ზაფხულია“ („ზაფხული“); „შემოდგომას სიხარული მოაქვს“ („შემოდგომის მოლოდინში“); „მოდის ზამთარი, თოვლი და ყინვა...“ („ზამთრის მოახლოება“).

ბაზისურ ფერთა აღმნიშვნელი სახელები: **თეთრი, შავი, წითელი, ყვითელი, მწვანე, ლურჯი, რუხი.**

რთულფუძიანი ფერთა აღმნიშვნელი სიტყვები: **ცისფერი, იისფერი, ოქროსფერი, მტრედისფერი, მიწისფერი, ვარდისფერი, სევდისფერი, ფირუზისფერი.**

ტერენტი გრანელის ლექსებში ფერის ასოციაციას ქმნის შემდეგი ლექსიკური ერთეულები: **მკრთალი, ნათელი, სპეტაკი, ფერადი, გაბრწყინებული, გაფითრებული, ფერწასული, ფერმკრთალი, ფერმიხდილი, ბნელი, წყვდიადი, უკუნი, ჭლექიანი ფერები, „სიცოცხლის ფერი“, სიკვდილის ფერი, მკვდრის ფერი...**

„როგორც ლანდები ლურჯი სიზმარის“ („MARGUERITE“);

„წამოვა წვიმა, ქარიშხალი და მოწყენილ საფლავზე დამაყრის ყვითელ ფოთლებს“ („სიკვდილის შემდეგ“);

„ჩემი გზა მიდის სამარისაკენ, და ნაპრალებთან წევს შავი ღამე“ (მოგზაურობა თბილისისაკენ“);

„გტანჯავს სიავე, ფერწასული მთვარის ანთება“ („სონეტი დედინაცვალს“);

„ჭლექიან ფერებით ბაღებში თენდება“ („ფარული ვედრება“).

გვხვდება შებრუნებული წყობა: „სიჩუმე თეთრი“, „მიწა შავი“, „თოვლი თეთრი“, „ღამეა შავი“, „ღრუბლები შავი“, „ლაჟვარდები ცისფერი“, „საუკუნე წითელია“, „ცა სარკესავით ლურჯი“, „შემოდგომა ყვითელი“, „ჩანს დედამიწაზე რუხი“, „საღამო მკრთალი“...

„ლექსიკაში უნდა განვასხვავოთ ორი დონე: ერთია ისეთი სიტყვები, რომლებიც ბაზისურ ცნებებს გამოხატავენ: და, ძმა, მიწა, წყალი, ჭამა, სმა, კეთება, კვილი, წივილი, წითელი, ერთი, ორი, მე და სხვა. ვუწოდოთ ამ დონეს ბირთვული (ბაზისური) ლექსიკის დონე. ბირთვულ ლექსიკაში შედის ყველა ის სიტყვა, რომლებიც მოცემულ ენაში არაა ნაწარმოები სხვა სიტყვებისაგან. მეორეა დერივატების დონე, ე.ი. ისეთი

დონე, სადაც მხოლოდ ნაწარმოები სიტყვები (დერივატები) გვაქვს (დობა, ძმობა, მიწიანი, წყლიანი, საჭმელი, სასმელი, გაკეთებული, კივის, წივის, სიწითლე, საერთო, მეორე, მეობა და სხვა.)“ [ნებიერიძე 1991:243].

სტილისტიკური ფუნქცია ფასდება სხვადასხვა ფორმათა გამოყენების ეფექტურობით მოცემულ კონტექსტში და კონოტაციის ტიპებით (სახეობრიობა, ემოციურობა).

სიტყვით წამოება ეფუძნება ენაში არსებულ გარკვეულ წესებს. სიტყვით წარმოება ენათმეცნიერებაში განიხილება სამ ასპექტში:

➤ დერივაციული აფიქსების საშუალებით ახალი ლექსიკური ერთეულების წარმოება (ილბლიანი, კანონიერი, ცხენოსანი, უგულო, უმადური, სოფლური, ქალაქური, მონობა, თავისუფლება, სიცივე, საქვეყნო, საფეხური, მედუქნე, მეზღვაური, მებადური...).

➤ ახალი ლექსიკური ერთეულების წარმოება ფუძის რედუპლიკაციის (განმეორების) გზით (პაპა, გოგო, წამწამი... ყიყინი, ჯაჯღანი, სისინი... კერკეტი, ბიჭ-ბუჭი...).

➤ ახალი სიტყვების წარმოების გავრცელებული ხერხია კომპოზიცია. კომპოზიტებს წარმოადგენენ ორი ან მეტი სახელისაგან შედგენილი ლექსიკური ერთეულები. უნდა აღინიშნოს, რომ რედუპლიკაციის გზით მიღებული სახელებიც კომპოზიტებად განიხილება.

ტერენტი გრანელთან გვხვდება ფერთა აღმნიშვნელი სიტყვები: სითეთრე, სიმწვანე, სიყვითლე, სილურჯე, ამწვანებული, გათეთრებული, ლაჟვარდოვანი, გაყვითლდა, ყვითლდება, გამაშავებს.

„შენი დღეები ამწვანებული“ („აღსარება ქუთაისს“); „მირაჟების კრებული არის გათეთრებული / და მე გაფითრებული შენსკენ მოვექანები“ („მონოლოგი უდაბნოს ყვავილებზე“); „გამაშავებს მთვარის სინესტე“ („რკალიდან: წვიმის წირვები“); „ჩემი სახე რომ ყვითლდება, ვხედავ“ („სიცოცხლის გრადაცია“).

სხვადასხვა ენა სხვადასხვა დოზით იყენებს სიტყვათა წარმოების შესაძლებლობებს. ენაში ახალი სიტყვების საწარმოებლად ყველაზე გავრცელებული ხერხია ბირთვული სიტყვებისაგან დერივატების მიღება.

ტერენტი გრანელის ლექსებში შემდეგი ნაწარმოები სიტყვები გვხვდება: ქარიშხლიანი, მზიანი, ღრუბლიანი, ცრემლიანი, ნისლიანი, თოვლიანი, შინაარსიანი; სითეთრე, სიმარტოვე; კეთილდღეობა, დამგლოვიარდა, რანაირად, მოპირდაპირე, ნამოსახლარი, გადასხვაფერდა...

„და თოვლიანი ღამე / და თოვლიანი ფიქრი“ („თოვლი“);

„ვერ გავექცევი მზერამოღლილს და მიზეზიანს“ („საიდუმლო მისალმება ჭლექიან სამრეკლოს“);

„და ისევ მეხვევა ირგვლივ / ფიქრები ათასნაირი“ (უსათაურო „დადგა სეზონი ყვავილის“);

„მთვარიანი ღამის ორი საათია“ („ისევ სიშორეზე“).

თანდებულებიანი ფორმები: სიზმარივით, კენივით, ყაჩაღივით, ავადმყოფივით, ფოთოლივით, პეპლებივით, ყვავილივით, სარკესავით, თოვლივით, მტრედივით,

შუქივით, ქალღმერთით, მზესავით; ქარიშხალთან, კედლებთან, სტრიქონთან, გრიგალთან; ტყეში; ცისკენ, თბილისისკენ, ზეცისკენ; ღამეებიდან, ზეციდან, ცრემლიდან, ფოთლებიდან; გაქვავებამდე, ცამდე...

„და ყვავილივით აგერ მარხია / უცნობი ქალი: ალლიდი ოტტო!“ („ალლიდი ოტტო“) კომპოზიციების სტრუქტურა (სემანტიკური და მორფოლოგიური) ენათმეცნიერთაგან სათანადოდ არის შესწავლილი. გვხვდება კომპოზიციის შეერთების სამი საშუალება: უკავშირო (ასიდენტური, მარტივი), და კავშირიანი (კოპულატიური) და შემადერთებელხმოვნიაანი.

რთული სიტყვები გვხვდება სხვადასხვა სახით – ფუძეგაორკეცებული (გაორკეცება ფუძის ცვლით), ფუძეგანსხვავებული (თანწყობილი ელემენტების გაერთიანებით მიღებული) და აფიქსებიანი (აფიქსი მზა კომპოზიტს დაერთვის).

ტერენტი გრანელი ლექსებში გვხვდება კომპოზიციები, რომელთა შემადგენელი ნაწილები ცალ-ცალკე გააზრებული სიტყვებია, მაგრამ მათ პირველად მნიშვნელობის გამომსახველ სიტყვებად აღარ განიზრებიან (მაგ.: სულგანაბული, გულისტკივილი, ცილისწამება): „სადაც მე ვზივარ **სულგანაბული**“ („ღამის მოუსვენრობა“); „ვიგონებ წარსულს **გულისტკივილით**“ („სადღაც შორს“).

გვხვდება ფუძეგაორკეცებული (რაკრაკი, ციმციმი...) და ნაირფუძიანი (ამგვარ კომპოზიტებად მოიზრებიან ზმნისართები, ზედსართავი და რიცხვითი სახელები (ქარდაქარ, დღედაღამ, თანდათან...) კომპოზიციები.

რედუქციის გზით მიღებული სახელებიც კომპოზიტებად განიხილება: **ასულდგმულეზს, შინაარსიანი, კეთილდღეობა, გულწრფელად, „ატმოსფერა“, სასოწარკვეთილება, ყოველდღიური, მრავალფეროვანი, კეთილდღეობა, საკეთილდღეოდ, დღესდღეობით, დიდბუნებოვანი.**

განსაზღვრებითი კომპოზიციები (მსაზღვრელი მოსდევს საზღვრულს): **ფერწასული, ფერისცვალება, ცრემლმორეული, ხელაპყრობილი, თავდახრილი, ფრთებგაშლილი, გულდასეტყვილი, ქარტახილი, ქაფადქცეული, ტაშისცემა, ცილისწამება, ნებისყოფა...**

გვხვდება: **ლოცვა-კურთხევა, ძვალ-რბილი, ბანქო-ნარდი, წიგნთსაცავ-სამკითხველო, ჩაწნულ-ჩაქსოვილი, გმინვა-ბობოქრობა, მძლეთა-მძლეველი, ფარ-ხმალი, წყევა-კრულვა, გმინვა-ბობოქრობა, მოსპობა-განადგურება, სოციალ-დემოკრატიის სია, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია, სოციალისტ-ფედერალისტთა რაზმი:** „თითქმის ყველა, დიდი და პატარა, **ლოცვა-კურთხევით** იხსენიებს გენერალი. გედევანიშვილის იმ აზრს...“ („სამეგრელო“); „ქალაქსაც **ძვალ-რბილში** უვლის / სიცივე – თებერვლის სული“ („სიჩუმე და სიმარტოვე“); „იქ არ არსებობს **წიგნთსაცავ-სამკითხველო**, რომელიც უპირველეს საჭიროებას შეადგენს საზოგადოებისათვის. აქ **ბანქო-ნარდის** თამაშს უფრო გასავალი აქვს, ვიდრე კითხვას“ („მოწერილი ამბები“); „**წყევა-კრულვით** იხსენიებს ნაძირალა ბოლშევიკებს...“ („26 მაისი“); „როდესაც სასტიკი ქარტახილი ზედ დანავარდობს და ქაფადქცეულ ზვირთებს ზედიზედ აგორებს, - ადამიანი მას ვერ დაამშვიდებს, რადგან ის სტიქიონია **მძლეთა-მძლეველი**, კაცი ვერ შეაჩერებს ბუნების **გმინვა-ბობოქრობას** („მამზრალთ მგოსანი“).

შინაარსის მიხედვით კომპოზიტი ერთ, ორ, სამ და მეტცნებიანია. ამ თვალსაზრისით ტერმეტი გრანელთან გვხვდება: ცისფერი, იისფერი, ოქროსფერი, მტრედისფერი, მიწისფერი, ვარდისფერი, სევდისფერი, ფირუზისფერი, ყველაფერი, შავგვრემანი, შუადლე, შუაღამე, სულერთი, სხვაგვარი, ყოველმხრივ, მრავალმხრივ, სხვანაირი, არათანაბარი, ჩოხისამარა, ორთაჭალა, მთაწმინდა, დედამიწა, გზაჯვარედინი, ქარიშხალი, ბედისწერა, ხმამაღლა, ორთქლმავალი, დედინაცვალი, ახალგაზრდა, ქარიშხალი, ფეხქვეშ გათელილი, ვაჟბატონი, თავზარი, დიდძალი, ერთ-ერთი, ერთადერთი, თვალსაჩინო, კეთილშობილი, გუმინწინ, ფოტოგრაფი, თავშესაფარი, ხელაპყრობილი, პერიფერია, ხელდაკრეფილი...

მოვიყვანო რამდენიმე მაგალითს: „არ ქრებიან: დღეები, **შუადღეები**, საღამოები“ („გული თბილისისათვის“); „**შუაღამე** ჩამოეშვა... / ხატების წინ **ხელაპყრობილი** ვდგავართ / მე და გაფითრება“ („მე და გაფითრება“); „**შუაღამეა**, რაღაც ვერ ვისვენებ“ („ლამის მოუსვენრობა“); „თეთრი **შუადლე** ბრინჯაოს ჯვრებით, / ყრუ სასაფლაო და მდუმარება“ („კვირის შუადლე“); „დღეს **ყველაფერი** დაკარგულია“ („ექსკურსია ცისკენ“); „ცოდვილ ქალაქში დადიოდი **ჩოხისამარა**“ („ფიროსმანიშვილს“); „და ნატრობ ვიღაც **არათანაბარს**“ („ქალის აგონია“); „სადღაც დიდი **ტაშისცემა** ისმის, / **სხვათაშორის**, მწუხარეა ვიღაც“ („შემოდგომა“); „...ის მიისწრაფვის მძლავრ **ფრთებგაშლილი** მომავლისაკენ“ („სამეგრელო“); „**თავზარს** დასცემს იმ ველურ ხალხთა გროვას“ („26 მაისი“); „სიხალისე და **ცხოველმყოფელობა** ემჩნევა... მოაზროვნე მგოსანს სრულებით არ ემჩნევა პარტიული **სულისკვეთება**, იგი **მხოლოდ და მხოლოდ** ერთი აზრით არის გატაცებული და ეს აზრი, როგორც მოვიხსენიე, არის მუშათა კლასის კეთილდღეობა...“ („მაშვრალთ მგოსანი“); „კიდევ ერთი **თავგანწირული** მებრძოლი... ჩვენთან არ იბრძვის ის **დიდბუნებოვანი** ადამიანი“ („მელიტონ ნარიშვილი“); „ქარია, რომ იწვევს ქვეყნის **სხვანაირ** შეცნაურებას, მთვარიან ღამეში ქარი ქმნის დაუსრულებელ **ფანტასმაგორიას** („პოეზია ქარის და ღამეების“); „ვერ გავეჩვენე **მზერამოღლილს** და მიზეზიანს“ („საიდუმლო მისალმება ჭლექიან სამრეკლოს“); „მას შემდეგ **სული გადასხვაფერდა**“ („ფერისცვალება“); „ვარ ასე მოღლილი და **სახეღამწვრი**“ („გაზაფხული“); „კარგად გრძნობს მაშვრალთა **ტანჯვა-ვაებას**“ („მაშვრალთ მგოსანი“); „შეეძლებოდა გაეზიარებინა **სევდა-ვარამი**“ („მაშვრალთ მგოსანი“); „**შავ-ბედი** მწარედ ჩაგიყრის ბრჭყალებს“ („მაშვრალთ მგოსანი“); „ერთი წელი შესრულდა მას აქეთ, რაც ჩვენი **მრავალტანჯული** სამშობლო ეღირსა თავისუფალ ცხოვრებას. **მრავალხნობით** დაჩაგრულმა ერმა იგრძნო თავისუფალი ცხოვრების სიტკბოება“ („26 მაისი“); „**ყოველდღე** ვიღებ ძვირფას ბარათებს“ („მე და გალაკტიონი“); „პოეზიაში ვარ უდიდესი და ცხოვრებაში – **გზადაბნეული**“, („ჩემს დებს“, ტერმეტი გრანელი); „...და ამით ერთხელ კიდევ **თავზარს** დასცემს იმ ჩვენ მოსისხლე მტრებს, რომლებიც ღამობენ ჩვენი სუვერენული უფლების შელახვას და ჩვენი დამოუკიდებლობის **მოსპობა-განადგურებას**“ („დღევანდელი ზეიმი“).

ტერმეტი გრანელის პოეზიაში გვხვდება როგორც ენაში არსებული, ასევე პოეტის მიერ შექმნილი ორიგინალური კომპოზიტები: „...რომელიც **ჩაწულ-ჩაქსოვილია** ჩვენ მთავარი პრინციპებში“ („ჩვენი მომავალი“); „იქ არ არსებობს **წიგნთსაცავ-**

სამკითხველო („მოწერილი ამბები“); ის სტიქიონია **მძლეთა-მძლეველი**, კაცი ვერ შეაჩერებს ბუნების **გმინვა-ბოზოქრობას** („მაშვრალთ მგოსანი“).

ტერენტი გრანელის ენაში ნაირფუძიანი კომპოზიციები მხატვრულ-სტილისტიკურ მახასიათებლებად წარმოგვიდგება. მხატვრულ ტექსტში სემანტიკური და ლექსიკური ერთეულები ნაკლებად შეზღუდულია.

უნდა აღინიშნოს, რომ მხატვრული ენა არა მარტო კომუნიკაციური ფუნქციით წარმოგვიდგება, არამედ ემოციური და ესთეტიკური ფუნქციებითაც. მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სიტყვათა და გრამატიკულ ფორმათა კონოტაციური მნიშვნელობები, რომელთა გათვალისწინება აუცილებელია მხატვრული ნაწარმოების არსის წვდომისათვის [კვარაცხელია, 1995: 74]. ლექსიკური ან სინტაქსური კომპონენტებისგან განსხვავებით, სტილის სემანტიკური კომპონენტები გვხვდება ტექსტის საერთო მნიშვნელობის (წინადადება, აბზაცი...) შესწავლით.

ამდენად, საინტერესო შინაარსით გამოირჩევა ტერენტი გრანელის პოეზია, ასევე ფრაზის შედგენის თავისებურებები. ლექსებს სპეციფიკური სინტაქსური სტრუქტურა ახასიათებს. ლექსიკური თავისებურებების შესწავლა კი საშუალებას გვაძლევს დავაკვირდეთ ენობრივ პროცესთა სირთულეს, შიდა და გარე ენობრივი მოვლენების გავლენას ენის სტრუქტურაზე.

ლიტერატურა:

1. აბზიანიძე ზ. (2020): ტერენტი გრანელი, წიგნში: ქართველი მწერლები ეპოქათა ჭრილში. თბილისი.
2. გრანელი ტ. (1972): ტერენტი გრანელი, ლირიკა. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“.
3. კვარაცხელია გ. (1995): მხატვრული ენის შესწავლის ლინგვისტური ასპექტები. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
4. ლეთოდიანი ა. (2017): შავი ფერის გააზრება ტერენტი გარენლის შემოქმედებაში. ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები, X, ნაწ. II, გვ.102-110.
5. მახაური ტ. (2017): ფსევდონიმ „გრანელის“ წარმომავლობისათვის. ლიტერატურათმცოდნეობის თანამედროვე პრობლემები, X, ნაწ. II, გვ.110-114.
6. ნებიერიძე გ (1991): ენათმეცნიერების შესავალი. თბილისი: გამომცემლობა „განათლება“.
7. ოშიაძე ს. (1998): პოლისემიის, ომონიმიისა და პარონიმიის ფუნქციები მხატვრულ ლექსებში, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, თბილისი. გვ.207-228.
8. სამსონიშვილი თ. (2015): არყოფილის ყოფიერად ქცევა – სიტყვათქმნადობა გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიისა (დისერტაცია). თბილისი.
9. ქადაგიძე მ. (2003): „სივრცეში დარჩენილი ფრაზები“. კონნე სპერელი (კონსტანტინე გაჩეჩილაძე) ტერენტი გრანელის შესახებ. თბილისი.
10. ჯიქია მ. (2015): ტერენტი გრანელის ენა. ლექსმცოდნეობა, ტერენტი გრანელისადმი მიძღვნილი ლექსმცოდნეობის მერვე სამეცნიერო სესია (მასალები). თბილისი.
11. Halliday, M. A. K. & A. McIntosh. (1964): The Linguistic Sciences and Language Teaching. London: ELBS.
12. Quadri, K. M. & Ahmed, H... (2021): Semantic, Syntactical and Lexical Analysis of English Poetry. International Journal of Linguistics, Literature and Translation, V.4, P.15. Journal Homepage: www.al-kindipublisher.com/index.php/ijllt

Poetic vocabulary of Terenti Graneli (Linguistic analysis)

Sanaia Pheride
Doctor of Philology,
Georgia, Tbilisi

Abstract

Terenti Graneli (Kvirkvelia) is Georgian modernist poet of the XX century. Terenti Graneli's poetry is distinguished by its interesting content and aesthetics, as well as the peculiarities of composing a phrase. Some syntactic-stylistic peculiarities of Terenti Graneli's poetry are expressed by a special word order.

The poems are characterized by a specific syntactic structure. Terenti Graneli presented an amazing range of colors with the exemplary art of word painting and the adjectives in different degrees of comparison derived from the said colors.

Vocabulary is the most changeable part of a language which immediately reacts to events of the outer world. New words and meanings constantly enter the vocabulary of a language.

Key words: Terenti Graneli, Vocabulary, Poetry, Linguistics.